

Hallintovaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi pakkokeinolain 8 luvun muuttamisesta

Lakivaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi pakkokeinolain 8 luvun muuttamisesta (HE 70/2025 vp): Asia on saapunut hallintovaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava laki-valiokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- erityisasiantuntija Joni Korpinen, oikeusministeriö
- asiantuntija Kaisla Pohjolainen, oikeusministeriö
- suunnittelija Essi Kuitunen, oikeusministeriö
- poliisiylitarkastaja Sami Ryhänen, sisäministeriö
- käräjätuomari Essi Konttinen-Di Nardo, Helsingin käräjäoikeus
- valtionsyyttäjä Leena Metsäpelto, Syyttäjälaitos
- poliisitarkastaja Olga Larinkari, Poliisihallitus
- ylitarkastaja Roosa Viljanen, keskusrikospoliisi

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Ahvenanmaan poliisiviranomainen
- Rajavartiolaitos
- Tulli

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi pakkokeinolain (806/2011) 8 luvussa säädettyä laite-etsinnästä päättämistä koskevaa sääntelyä. Esityksen taustalla on Euroopan unionin tuomioistuimen 4.10.2024 antama tuomio C-548/21 (CG v. Bezirkshauptmannschaft Landeck), jonka mukaan toimivaltaisen viranomaisen mahdollisuus saada pääsy matkapuhelimen sisältämiin tietoihin edellyttää asianmukaisesti perusteltuja kiireellisiä tapauksia lukuun ottamatta sitä, että tällaisen mahdollisuuden käyttämisen edellytykseksi on asetettu kansallisessa lainsäädännössä tuomioistuimen tai riippumattoman hallintoelimen suorittama etukäteisvalvonta.

Valiokunnan lausunto HaVL 19/2025 vp

Lakiehdotuksen mukaan tuomioistuin päättää laite-etsinnästä pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta. Kiireellisissä tilanteissa on hankittava tuomioistuimen lupa jälkikäteisesti. Vain pidättämiseen oikeutettu virkamies voi päättää laite-etsinnän toimittamisesta välttämättömissä kiiretilanteissa tai muissa erikseen määritellyissä poikkeustilanteissa.

Hallintovaliokunta toteaa ehdotetun lainmuutoksen olevan välttämätön ja kiireellinen. Valiokunnalle esitetyn selvityksen mukaan vallitseva oikeustila on laite-etsinnästä päättämistä koskevan sääntelyn osalta epäselvä ja riskialtis sen suhteen, voidaananko nykyisellä laite-etsintämenettelyllä hankittua selvitystä käyttää näyttönä oikeudessa, ja jos voidaan, kuinka pitkään tämä sallitaan. Hyödyntämiskieltovaatimus ja poliisin päättämällä laite-etsinnällä saatujen todisteiden hävittämisaatimus voidaan esittää jo esitutkinnan aikana.

Ehdotettu pakkokeinolain muutos on poliisin ja muiden esitutkintaviranomaisten kannalta merkittävä. Laite-etsintäpäätöksiä tehtiin vuonna 2024 Suomessa lähes 10 000 kappaletta. Laite-etsintämenettelyn turvaamisella on olennainen merkitys rikostorjunnan ja rikostutkinnan toimivuuden takaamiseksi ja rikosentekijöiden rikosvastuuseen saattamiseksi. Rikoksia tehdään jatkuvasti enenevissä määrin verkossa ja erilaisia tietoteknisiä päätelaitteita käyttämällä. Lisäksi muissa rikoksissa rikosten ratkaiseva näyttö on usein saatavissa verkosta tai päätelaitteilta.

Hallintovaliokunta pitää tärkeänä, että välttämättömissä kiiretilanteissa pidättämiseen oikeutettu virkamies voi päättää laite-etsinnän toimittamisesta. Tällainen tilanne voi olla esimerkiksi silloin, kun voidaan olettaa olevan korostunut riski siitä, että rikoksen selvittämisen kannalta olennaiset tiedot häviävät tai hävitetään laitteelta lyhyen ajan kuluessa. Laitteen tietosisällön jäljentämisen lisäksi kyse voi myös olla sellaisesta välttämättömästä kiiretilanteesta, joka edellyttää tietojen tarkastelua, eikä tietojen kopiointi ole riittävä toimenpide. Tietosisällön tutkiminen voi olla välttämätöntä muiden mahdollisten rikosten ennalta estämiseksi tai paljastamiseksi taikka toisen suojelemiseksi. Valiokunnalle esitetyn selvityksen mukaan tämä voi olla välttämätöntä myös esimerkiksi takavarikoinnin mahdollistamiseksi.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa on tuotu esiin, että laitteen lentotilaan asettaminen ei välttämättä estä laitteen tietojen häviämistä, eikä siten poista kiiretilannetta laitteessa olevien rikoksen selvittämisen kannalta olennaisten tietojen häviämisestä. Jos tällöin on olemassa perusteltu korostunut riski tietojen häviämisestä esitutkintaviranomaisen on voitava tehdä kiireellinen päätös ja saattaa asia välittömästi jälkikäteen tuomioistuimen päätettäväksi.

Valiokunta pitää myös erikseen säädettyjä poikkeustilanteita perusteltuina. Esityksen perustelujen (s. 30) ja valiokunnan saaman selvityksen mukaan unionin tuomioistuimen tuomiossa ei arvioida suljettavan pois mahdollisuutta kansallisesti säätää myös muista tarpeellisista poikkeustilanteista. Perusteltuna ei pidetä tuomioistuimen ennakkovalvonnasta poikkeamisen rajoittamista pelkästään kiiretilanteisiin, vaan myös muita esityksessä ehdotettuja poikkeustilanteita pidetään tarpeellisina ja tarkoituksenmukaisina muun ohella käytännön toiminnan joutuisuuden, kohdehenkilöiden aseman parantamisen sekä viranomaisresurssien tehokkaan käytön kannalta.

Hallintovaliokunta toteaa, että ehdotettu lainmuutos aiheuttaa erityisesti poliisille ja tuomioistuimille henkilöresurssi- ja järjestelmäkustannuksia. Selvityksen mukaan tällä hetkellä tietojärjestelmät eivät mahdollista laite-etsintöjen ratkaisemista siten, että asiat siirtyisivät poliisilta kärjä-

Valiokunnan lausunto HaVL 19/2025 vp

oikeuteen suoraan rajapinnan kautta, vaan asiat on kirjattava manuaalisesti ja myös päätökset on luotava manuaalisesti. Tämä hidastaa käsittelyä ja vie myös merkittävästi enemmän resursseja. Lisäksi käräjäoikeudet ovat keskenään eri asemassa pakkokeinoasioiden hoitamiseen käytettävien resurssien suhteen. Esityksen perustelujen mukaan ehdotetusta sääntelystä johtuvat uudet tehtävät hoidettaisiin nykyisten määrärahojen puitteissa. Valiokunta pitää välttämättömänä, että lain täytäntöönpanon kustannuksia seurataan ja että tarvittaessa tilannetta voidaan tarkastella myöhemmissä talousarvioissa.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Hallintovaliokunta esittää,

että lakivaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 2.10.2025

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Mauri Peltokangas ps
varapuheenjohtaja Pihla Keto-Huovinen kok
jäsen Tiina Elo vihr
jäsen Eveliina Heinäluoma sd
jäsen Juha Hänninen kok
jäsen Christoffer Ingo r
jäsen Mari Kaunistola kok
jäsen Anna Kontula vas
jäsen Rami Lehtinen ps
jäsen Saku Nikkanen sd
jäsen Hanna Räsänen kesk
jäsen Paula Werning sd
jäsen Joakim Vigelius ps
jäsen Juha Viitala sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Minna-Liisa Rinne